

K šolski higijeni.

(Drd. Iv. Borštnik.)

II.

(Dalje.)

Najboljši možje vseh časov so se trudili, da doprinesejo svoj kamenček k vedno rastoči zgradbi vzgojeslovja, dobro vedé, da je zdrava odgoja mladine najbolja podlaga zdrave, dobro urejene človeške družbe, bodisi v narodu, bodisi v državi: da, v postavah in načelu vladanja držav se zrcali vedno načelo v odgoji: v teokratični židovski državi se je učila mladina najprej strahu božjega, zastrti misticizem o posmrtnem življenji je bil duša individualne odgoje v deželi faraonov. Iz tega sledi tudi jasno, da je zgodovina odgojeslovja zgodovina razvoja človeške družbe v vseh časih in njenega stremljenja do popolnosti v obliki kreposti, junaštva, razumnega mišljenja i. t. d. (Solon, Likurg, Komensky, Rosseau). Ljubezen do mladine in želja voditi jo po tej poti do popolnosti, gnala je Pestalozzija v šolsko sobo, ta ljubezen do mladine je ogrela tudi v zadnjih letih marsikaterega neučitelja, da se je potrudil storiti kaj za vzgojo, primerna svojim močem, tako, da se nam vidi danes načelo pri naši šolski upravi: zdrav duh v zdravem telesu.

Med slednjimi nestrokovnjaki na šolskem polji se je oglasil v zadnjem času znani turinski prof. Cezar Lombroso, povdarjajoč važnost tiste smeri antropologije, ki določuje z ravnilom, šestilom, kranijometrom i. dr. in — v razvoji človeškega telesa, kateri razvoj ima tudi svoja pravila, po katerih se vrši; v prvi vrsti nas zanima važnost te smeri znanosti za odgojeslovje in za prihodnost odgoje.

Nekaj splošnega: na podlagi mnogobrojnega merjenja človeških glav in čepin človeških je prišel Lombroso do sklepa, da so mere na glavi (širokost i. t. d.) pri hudodelnikih drugačne kot pri normalnih ljudeh z normalno delujočimi možgani. On je tedaj določil obliko glave hudodelnika ali „tip hudodelnika“; vendar je treba opomniti, da se razteza pojem „hudodelnik“ sploh na vse človeški družbi škodljive ljudi, ljudi pri katerih so stopile razne živalske strasti, vsled atovizma, zopet na dan (jeza, zavist i. dr.). Da, Lombroso trdi, da se more že na glavi otroka spoznati, ako ima kaj na sebi od „tipa hudodelnika“ in zanimivo pripoveduje, kako je enkrat svaril stariše, naj pazijo na odgojo otroka ker —, in res, dotični je našel svojo smrt v ječi!*)

Morda je treba precej smelosti, da se iz toliko in toliko slučajev postavi pravilo, a Lombroso ima uspehe med učenjaki, kljub in morda

*) Primerjaj mojo kriminalno-psihologično študijo v „Agr. Tagblatt“ 1892, o priliki justifikacije morilca Šneider-ja.

vsled svojih smelih indukcij, pri vsem tem pa je treba pomniti, da je cela veda o vzrokih, zakaj postanejo nekateri člani človeške družbe nji isti škodljivi, še v povojih in na vprašanje „cui bonum“ bi bil odgovor zdaj nemogoč.

Ce bi se pa to potrdilo, bili bi učitelji sodniki o prihodnosti vsakega člana človeške družbe, in atavistično razvit otrok, čegar temna, za njega in za druge morda usodepolna, pogubna prihodnost bi se mu že iz otroškega obraza brala, ne bi bil sicer izvržen na Tajget živalim, pač pa izročen skrbnejši, milejši, njegovo duševno naravo bolj negajoči oskrbi, proč od svojih tovarišev, katere bi on gotovo preje pokvaril, kot bi se sam poboljšal, pri veliki mogočnosti Arimanovi, pri nagnenji k slabemu, ki se plete kot rdeča nit krog človeškega življenja.

Vprašanje, ali ima država pravico, da odstrani takega otroka, ki ni do tedaj še ničesar zakrivil, istotako vprašanje, kakšni bi morali biti ti zavodi, kjer bi se taki sumljivi otroci odgajali, še ni aktualno, dokler se ne določi natančno, kako se spoznajo taki nenormalno razviti otroci od drugih, in predno se to poslednje zgodi, bo pač še marsikater senzacionelen umor kratkočasil občinstvo.

Gotovo pa je, da ljudska vera v „hudobnem očesu“ ni brez zanimivosti, še manj brez podlage, in marsikdo kaže svojo slabo нрав in hudobno srce v nizkem čelu, majhnih očeh, štrlečih ličnih kosteh, odrtem nosu, prekmerni zaraslosti po obrazu i. dr., opazovanja, katera lahko vsak nadaljuje in o njih sanja, ali pa vestno uspeh svojega opazovanja kontroluje. Nedolžen otrok bere že v obrazu slabo srce, škodoželjnost in druge živalske strasti, in ljudski rek pravi naravnost, da se varuj človeka, če se ga tvoj otrok boji. Podobno razvite lastnosti najdemo tudi pri otrocih v šoli, in v ljubezni do otrok vestno opazujoči učitelj je že marsikaterikrat sodbo v dobrem ali slabem pomenu izrekel o svojem učencu, ki se je čez čas vresničila. Perez gre še dalje in pravi: že v prvih dveh mesecih kaže novorojenec v gibanji obrv in rok pravo zlobo n. pr. če ga hočemo kopati ali mu vzeti kako stvar; komaj leto star, vzrase njegova zloba toliko, da tolče osebe, razbija stvari i. t. d. tako kot to delajo divjaki (o enakem dejstvu pravi J. Rousseau v Emil-u tako: Nagon otrok vse razbiti, uničiti ni hudobija, pač pa želja do delavnosti; zato je igra zadoščenje tej želji). In Brousois v „Irritation et folie“ trdi, da se redko najde deček, ki slabšega ne bi otokel, duševno manj razvitega ne opeharil pri vsaki priliki. Dalje se ljubezen do svetlih stvari (igrač), do opojne pijače, gizdavost z ene strani, magalomanija z druge — pri otrocih jako razširjene prikazni, katere navadno z leti zginejo, pri drugih pa postanejo podlaga gori navedenim strastem, ako jih posebno uravnana odgoja ne pripelje na pravo pot, tako da ne spoznajo enake vrednosti vseh ljudi po rojstvu kot podlage ljubezni do bližnjega, princip katerega

niso celi narodi mogli spoznati do časa Kristusovega, kar je bilo vzrok njih barbarskemu življenju. Kar je pri njih bilo tedaj popolnem jasno in pravo, to je sedaj v naših očeh nenormalno: na ta napredek je človeštvo lahko ponosno!

Za zdaj se tedaj ne da še z gotovostjo določiti, kako se spoznajo taki „nenormalni“ otroci z razvijajočim se „tipom hudodelnika“, katerih burna prihodnost se bi dala spoznati, kot v začetku rečeno, s pomočjo mere kostij i. dr., a opazujoči učitelj najde vendar dostikrat sumne otroke v svoji oskrbi, in kod pedagog bo na take otroke bolj pazil, bolj varoval, da na njihova ušesa ne pride slaba beseda, njih pogled ne zaide na pohujšljivo stvar, ker ena slaba beseda, ki pri drugem vzbudi eno slabo misel in vzpričo sto dobrih besedij izgine, rodi pri nenormalnem sto slabih mislij, katere sto dobrih besedij, ki med tem padejo na njih oko, zamore; en pogled na ukraden vinar sezida v njegovi domišljiji zlate gradove, ne sezidane po lastnem trudu nego — ukradene.

Brez dvoma postane na ta način marsikdo koristen ud človeške družbe, ki bi bil drugače za njo izgubljen, ali morda nji celo nevaren, in s tem bo najbolje povrnjen učiteljev trud in njegova skrb, če se posebno pri takih otrocih drži besed Gospodovih: pustite male k meni.

(Dalje prih.)

Martin in Jera.

(J. Ravnikar.)

Predgovor.

(Dalje.)

V tem času je bival pri Füssliju njegov brat, ki je bil slikar v Londonu. Med razgovorom o bedi Pestalozziji seže slikar Füssli po Pestalozzijev šaljiv spis, ki je ležal uprav na mizi; prečitavši ga, pravi svojemu bratu: „Ta človek more sebi pomagati, ako hoče, kajti on ima dar, da piše po tem načinu, ki bode v naši dobi vzbujal živo zanimanje. Prigovarjaj mu, da piše in reci mu, da bode kot pisatelj sebi pomagal sigurno, samo ako ima le dobro voljo za to.“ — Knjigotržec Füssli precej pokliče svojega prijatelja Pestalozzija k sebi, ter mu ves vesel pripoveduje bratovo mnenje, dodavši še: „Ne umem, da nisem že sam na to mislil.“ — „Meni je bilo“, pravi Pestalozzi v svojem spisu „Schwanengesang“, „kakor bi mi pravil kake sanje.“ —

Pestalozzi se poprime dela. Kot pravi in odkritosrčni prijatelj svojemu narodu, odloči se zanj pisati z namenom, da ga s svojim pisanjem dvigne iz žalostnega stanja, v katerem se je nahajal. Uverjen